

KPI matematikos katedrų istorijos fragmentai

Vidmantas PEKARSKAS, Aldona PEKARSKIENĖ (KTU)

el. paštas: vidmantas.pekarskas@fmf.ktu.lt; aldona.pekarskiene@fmf.ktu.lt

1939 m. perkėlus VDU Matematikos-gamtos fakultetą į Vilniaus universitetą, kartu buvo perkeltos ir abi VDU matematikos katedros – matematinės analizės katedra bei geometrijos katedra. VDU nebuvo katedros, pavadintos bendru matematikos katedros pavadinimu. Į Vilniaus universitetą persikėlė dirbti ir žymiausi to meto Lietuvos matematikai: prof. Z. Žemaitis, prof. V. Biržiška, doc. O. Stanaitis, doc. P. Katilius. 1940 m. liepos mėnesį VDU Technikos fakultetas buvo perorganizuotas į Statybos ir Technologijos fakultetus. Šių fakultetų studentams buvo dėstoma aukštoji matematika, todėl VDU reikėjo iš naujo įkurti matematikos katedrą bei iš naujo sukomplektuoti jos personalą. Tai ir buvo padaryta 1940 08 15, įsteigiant Technologijos fakultete bendrą Mechanikos ir matematikos katedrą, kurios vedėju buvo paskirtas J. Gravrogkas. Šios katedros vedėju jis dirbo iki 1940 10 01, būtent iki tos dienos, kai bendroji Mechanikos ir matematikos katedra buvo suskaidyta į dvi atskiras Mechanikos ir Matematikos katedras. Taigi dabartinių KTU matematikos katedrų ištakos ir siekia 1940 10 01, kai buvo įsteigta Matematikos katedra Kauno universitete (Vytauto Didžiojo vardas jau buvo panaikintas, šis vardas grąžintas prasidėjus vokiečių okupacijai, o nuo 1945 m. iki universiteto perorganizavimo į KPI ir KMI jis vadintas Kauno valstybiniu Vytauto Didžiojo universitetu). Katedros vedėju buvo paskirtas prof. P. Slavėnas, kuris šiose pareigose dirbo iki 1941 08 01. Prasidėjus vokiečių okupacijai, P. Slavėnas buvo priverstas pasitraukti iš universiteto.

Paulius Slavėnas (1901 07 21 – 1991 02 24). 1925 m. LU įgijo matematiko specialybę. Po to JAV Jeilio universitete studijavo astronomiją. 1928 m. gavo daktaro laipsnį. 1928–1941 m. jis dirbo LU ir VDU, 1940 m. jam suteiktas docento, o 1941 m. – profesoriaus vardas, 1944–1969 m. – VU profesorius. (Šie ir toliau pateikiami biografiniai duomenys paimti iš knygos [1] bei iš archyvų.)

Schemoje pavaizduota tolimesnė Matematikos katedros raida. Matyti, kaip keitėsi jos pavadinimas, kaip ji 1962 09 01 suskilo į dvi atskiras matematikos katedras. Schemoje surašyti ir katedrų vedėjai bei jų vadovavimo katedroms laikas.

Nuo matematikos katedros įsteigimo 1940 10 01 iki 1947 m. pabaigos, kol buvo įkurtas Elektrotechnikos fakultetas, ji priklausė Technologijos fakulteto Elektrotechnikos skyriui. Įkūrus Elektrotechnikos fakultetą, iki katedros suskilimo į dvi, ji visą laiką priklausė Elektrotechnikos fakultetui. Po katedros suskilimo, katedra, kurios vedėju ir toliau liko J. Matulionis, buvo pavadinta Bendrosios matematikos katedra (BMK). 1962–1964 metais ji priklausė Santechnikos fakultetui, 1964–1968 metais – Radioelektronikos fakultetui. 1968 m. įkūrus KPI Inžinerinės ekonomikos fakultetą, BMK buvo perkelta į jį. Naujai atsiradusi katedra buvo pavadinta Taikomosios matematikos katedra (TMK).

Iš pradžių ji buvo priskirta Elektrotechnikos fakultetui. Po to, kai iš Elektrotechnikos fakulteto 1967 m. atskilo Automatikos fakultetas, TMK buvo perkelta į Automatikos fakultetą, o iš pastarojo atskilus 1977 m. Skaičiavimo technikos fakultetui, ji buvo perkelta į šį naująjį fakultetą. 1993 09 01 KTU buvo įsteigtas Fundamentalųjų mokslų fakultetas, į kurį ir buvo perkeltos abi matematikos katedros. BMK 1993 m. buvo pavadinta Matematinės sistematikos katedra, o TMK buvo gražintas jos ankstesnis vardas, būtent TMK, nes ji prieš tai 1977 m. buvo pavadinta Aukštosios matematikos katedra.

Komplektuojant 1940 m. Matematikos katedros mokslo pedagoginį personalą, į ją dirbti iš panaikintos Ginklavimo valdybos perėjo Lietuvos kariuomenės pulkininkas dr. P. Lesauskis bei J. Valukonis, užėmęs katedroje adjunkto pareigas. Iš vidurinių mokyklų į katedrą atėjo dirbti B. Blauzdžiūnas (jis dirbo tik vienerius metus), L. Kačinskas, K. Rindzevičius bei dar po metų – J. Matulionis. 1941 10 01 personalo sąrašė [2] surašyti šie mokslo pedagoginiai darbuotojai: katedros vedėjas doc. A. Juška, adjunktas J. Valukonis, vyr.asistentai K. Rindzevičius, L. Kačinskas ir J. Matulionis. Tokia katedros sudėtis išliko nepakitusi per visą vokiečių okupacijos laikotarpį, kol veikė VDU. Visi katedros pedagoginiai darbuotojai buvo diplomuoti matematikai, baigę VDU Matematikos-gamtos mokslų fakultetą.

Pranas Lesauskis (1900 11 17 – 1942 11 27). 1921 m. baigė Karo mokyklą, 1927 m. baigė fizikos studijas Lietuvos universitete, tais pačiais metais buvo komandiruotas mokytis į Italiją į Turino aukštąją artilerijos technikos mokyklą. Baigęs ją, Romos universitete apgynė matematikos daktaro disertaciją. Grįžęs į Lietuvą, dirbo Ginklavimo valdyboje, iš pradžių laboratorijos vedėju, vėliau – skyriaus vedėju, o nuo 1936 m. – Ginklavimo valdybos viršininku. 1938 m. jam suteiktas Lietuvos kariuomenės pulkininko laipsnis. P. Lesauskis universitete dirbo trumpai – iki savo arešto 1941 01 03. Jau po arešto 1941 01 04 jam suteiktas profesorius vardas.

Antanas Juška studijavo Berlyno ir Getingeno universitetuose, pastarajame jis apgynė daktaro disertaciją. 1925–1936 m. buvo kelių gimnazijų direktorius, 1936–1940 m. dirbo Švietimo ministerijoje ir VDU. Pokario laikotarpiu dirbo Vilniaus miškų ūkio technikume, taip pat dėstė astronomiją VPI.

Jonas Valukonis (gimė 1911 12 27). 1937 m. baigė VDU. 1935–1940 m. dirbo Ginklavimo valdybos tyrimų laboratorijos balistikos skyriuje. 1938–1939 m. tobulinosi Bezansono universitete Prancūzijoje. 1944 m. J. Valukonis pasitraukė į Vakarus ir iki 1949 m. buvo lietuvių gimnazijos Regensburge direktorius. 1949 m. persikėlė gyventi į JAV į Detroitą. Dirbo Fordo automobilių gamykloje. Rašė matematikos straipsnius, skirtus Bostono LE. Tolimesnis jo likimas nežinomas.

Bronius Blauzdžiūnas 1939 m. baigė VDU. Trumpą laiką dirbo VDU. Žinoma, kad 1944 m. mokytojavo Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijoje. Tolimesnis jo likimas nežinomas.

Leonas Kačinskas (gimė 1908 09 09). 1933 m. baigė VDU, nuo 1934 iki 1940 m. dirbo mokytoju Ukmergės gimnazijoje, 1940 m. buvo Utenos gimnazijos direktorius. 1944 m. L. Kačinskas pasitraukė į Vakarus ir iki 1949 m. dirbo Pabaltijo universiteto matematikos dėstytoju. 1949 m. persikėlė gyventi į JAV, į Vorčesterį. Buvo LE bendradarbis. Tolimesnis jo likimas nežinomas.

Kostas Rindzevičius (gimė 1909 06 08). 1936 m. baigė VDU. Iki 1939 m. mokytojo Kauno suaugusiųjų ir III gimnazijose. 1939–1941 m. dėstė Vilniaus technikume. 1944 m. pasitraukė į Vakarų, 1946–1949 m. buvo Pabaltijo universiteto dėstytojas, mokytojo lietuvių gimnazijose. 1950 m. persikėlė gyventi į Australiją. Tolimesnis jo likimas nežinomas.

Jonas Matulionis (1906 02 01 – 1993 06 08). 1934 m. baigė VDU. 1938–1941 m. mokytojo Raseinių ir Vilkaviškio gimnazijose, buvo Raseinių gimnazijos inspektorius, direktorius. 1941–1950 m. dėstė matematiką Kauno universitete, nuo 1951 m. – KPI. 1944–1968 m. – Matematikos (Aukštosios matematikos, Bendrosios matematikos) katedros vedėjas, docentas, 1951–1962 m. – KPI Elektrotechnikos fakulteto dekanas, 1964–1976 m. – KPI Radioelektronikos fakulteto prodekanas, iki 1991 m. Bendrosios matematikos katedros docentas.

Prasidėjus antrajam sovietinės okupacijos laikotarpiui, Matematikos katedroje dirbti pasiliko vienas J. Matulionis, nes J. Valukonis, K. Rindzevičius ir L. Kačinskas pasitraukė į Vakarų, o A. Juška buvo išvežtas į Sibiro lagerį [3]. J. Matulionis buvo paskirtas Matematikos katedros vedėju. Į katedrą dirbti vyr. dėstytojo pareigose 1945 m. atėjo J. Dailidė [4], antraeilininku pradėjo dirbti I. Saudargas, 1947 m. dirbti asistentės pareigose pradėjo M. Muralytė. Šie keturi darbuotojai ir sudarė Matematikos katedros branduolį, nepasikeitusių iki 1950 m. pabaigos, kol buvo įkurtas KPI. Pradėjus didėti studentų kontingentui, Matematikos katedra iš lėto auga. Be minėtų keturių dėstytojų katedroje asistentu pradeda dirbti Vilniaus universiteto absolventas fizikas E. Grinbergas, laborantais – A. Barauskas ir P. Kostrauskas. Pastarieji du baigę universitetą pasilieka Matematikos katedroje dirbti asistentais ir ilgam savo gyvenimą susieja su matematika, nors pagal išsilavinimą jie buvo inžinieriai elektrikai.

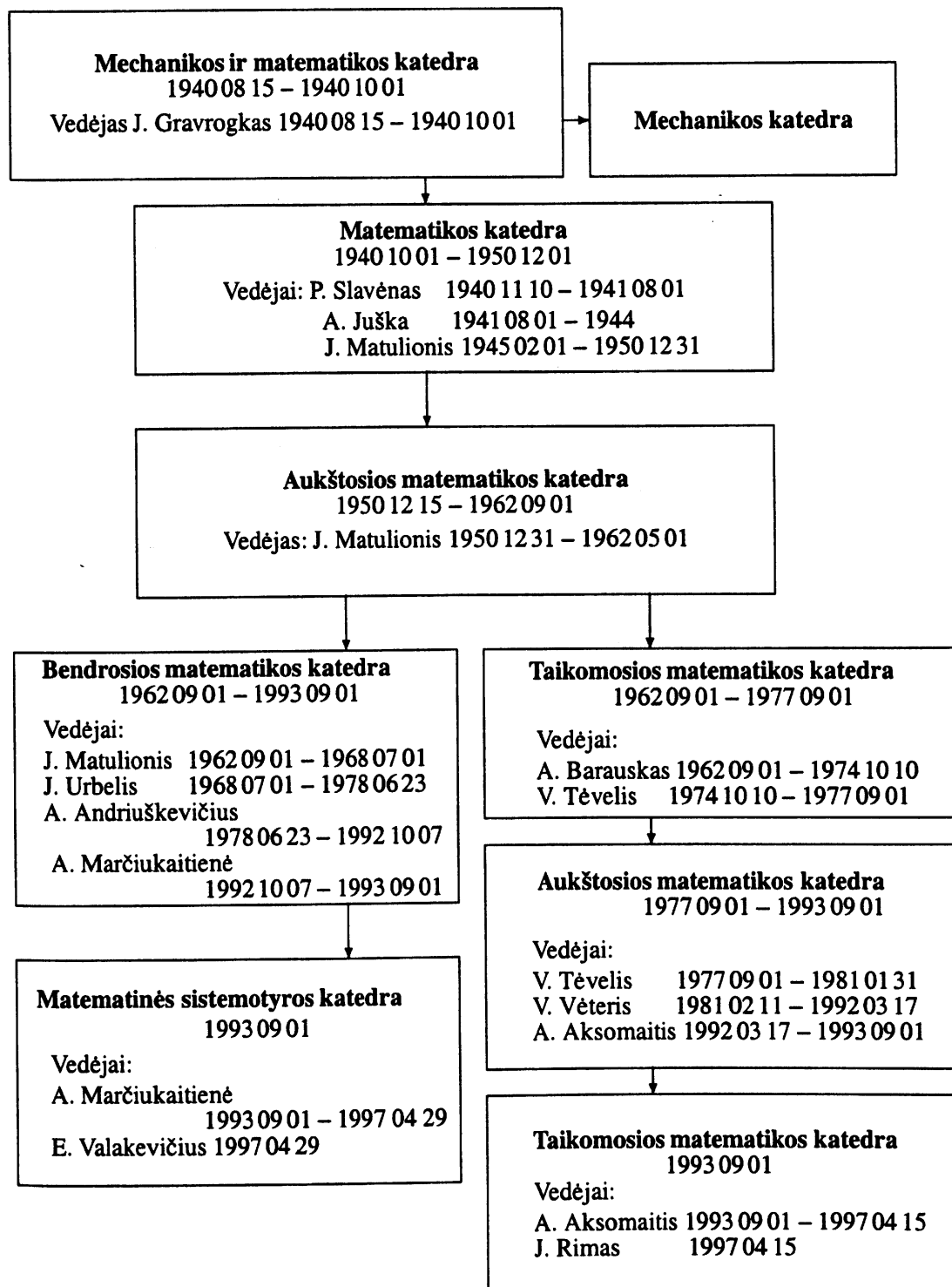
Jonas Dailidė (1902 09 12 – 1980 01 13). 1937 m. baigė VDU, mokytojo Šakių, Tauragės, Utenos gimnazijose, dėstė Kauno karo mokykloje, nuo 1945 m. dirbo asistentu, nuo 1947 m. – vyr. dėstytoju Kauno universiteto bei KPI matematikos katedrose, nuo 1974 07 01 iki pensijos 1975 07 01 ėjo docento pareigas KPI Bendrosios matematikos katedroje.

Marija Muralytė (1902 09 23 – 1993 12 09). 1930 m. baigė VDU. Mokytojo Rokiškio ir Kauno gimnazijose. 1941 m. paskirta Panevėžio mergaičių gimnazijos direktore, nuo 1945 m. mokytojo Kauno gimnazijose, 1947–1952 m. dirbo Kauno universiteto Matematikos katedroje bei KPI Aukštosios matematikos katedroje asistente, 1950–1954 m. dirbo Kauno 8 gimnazijos, o nuo 1954 m. iki pensijos – Kauno J. Gruodžio aukštesniosios muzikos mokyklos matematikos mokytoja.

Ignas Saudargas (1902 08 09 – 1987 02 09). 1933 m. baigė VDU. Iki 1944 m. mokytojo Prienų, Šiaulių, Rietavo gimnazijose. 1945–1947 m. – Kauno universiteto, 1947–1977 m. LŽŪA bei KPI (iki 1961 m.) docentas.

Elijas Grinbergas (gimė 1916 08 17). 1949 m. baigė VU Fizikos-matematikos fakultetą, įgydamas fiziko specialybę. 1950–1973 m. dirbo KPI matematikos katedrose asistentu ir vyr. dėstytoju. 1973 m. su šeima emigravo į Izraelį. Tolimesnis jo likimas nežinomas.

Povilas Kostrauskas (gimė 1927 10 25). 1951 m. baigė KPI, 1951–1959 m. KPI matematikos katedrų asistentas, vyr. dėstytojas, nuo 1959 m. – KPI Aukštosios matematikos

bei Taikomosios matematikos katedrų docentas, nuo 1976 m. KPI Elektros mašinų katedros profesorius, 1981–1987 m. šios katedros vedėjas, nuo 1987 m. – KPI Elektros sistemų katedros profesorius.

Antanas Barauskas (1924 07 15 – 1999 04 04). 1951 m. baigė KPI, 1951–1962 m. KPI Aukštosios matematikos katedros asistentas, vyr. dėstytojas, nuo 1962 m. – KPI Taikomosios matematikos katedros docentas, 1962–1974 m. tos pačios katedros vedėjas, 1964–1967 m. KPI Elektrotechnikos fakulteto dekanas, 1967–1971 m. ir 1974–1977 m. KPI Automatikos fakulteto dekanas, 1977–1983 m. KPI Skaičiavimo technikos fakulteto dekanas, 1983–1993 m. KPI Taikomosios matematikos katedros docentas.

Matematikos katedros personalo sudėtis nuo 1945 m. iki 1962 m. (iki jos suskildimo į dvi matematikos katedras) pateikiama 1 lentelėje. Šie duomenys paimti iš Kauno apskrities archyve esančių KPI bylų su personalo sąrašais [5–19].

Panagrinėjus šias lenteles, matyti, kad yra trys laikotarpiai, kada žymiai padaugėjo katedros darbuotojų. Pirmas šuolis – tai 1951/52 m.m., kai personalo skaičius padvigubėjo, lyginant su ilgą laiką prieš tai buvusiu skaičiumi. Tokio padidėjimo priežastis – KPI, kaip atskiros aukštosios mokyklos, įsteigimas ir natūralus studentų kontingento padidėjimas. Antrasis šuolis įvyksta apie 1955 m., kuomet katedros personalo skaičius vėl padvigubėja, nes studentų skaičius padidėjo: nuo 1859 studentų 1950 m. jis išauga iki 3615 studentų 1955 m. [20]. Trečiasis irgi labai žymus personalo didėjimo šuolis įvyksta apie 1963 m., kai iš vienos matematikos katedros pasidaro dvi matematikos katedros. Personalo skaičius auga maždaug iki 1968 m., po to stabilizuojasi beveik dviems dešimtmečiams. Tai vėlgi siejasi su studentų kontingento augimu, kuris 1968 m. pasiekia maksimalų skaičių – 19073 [20].

1 lentelė. Matematikos katedros personalas

Mokslo metai	doc.	vyr. dėst.	asist.	iš viso
1945/46	1	2	–	3
1946/47	1	2	1	4
1947/48	1	2	1	4
1948/49	1	1	2	4
1949/50	2	1	2	5
1950/51	2	1	2	5
1951/52	2	2	3	7
1952/53	2	1	5	8
1953/54	2	2	4	8
1954/55	2	2	9	13
1955/56	2	2	11	15
1956/57	1	1	8	10
1957/58	1	4	6	11
1958/59	1	4	7	12
1959/60	2	3	6	11
1960/61	4	3	9	16
1961/62	3	3	13	19

Kiekybinį personalo šuolį 1962–1968 m. po 7–8 metų lydi ir kokybinis šuolis. Tai iliustruoja 1978/79 m.m. duomenys, pateikti 2 ir 3 lentelėse. Vietoj ilgą laiką dirbusių katedrose 4 docentų, 1978/79 m.m. jau dirba 35 docentai. Šis šuolis daugiausia sietinas su įvairių Lietuvos aukštųjų mokyklų absolventais, atėjusiais 1960–1970 m. dirbti asistentais į KPI matematikos katedras. Jų branduolį sudarė Vilniaus universiteto Matematikos fakulteto auklėtiniai. Naujai atėjusiems asistentams jų aukštosios mokyklos buvo iškiepėjusios suvokimą, koks svarbus yra mokslinis darbas, dirbant aukštojoje mokykloje. Dauguma jų stojo mokyti aspirantūrą ir, apsigynę disertacijas, jie grįžo dirbti į savo katedras.

Kaip matyti iš Aukštosios matematikos katedros posėdžių protokolų knygų [21–23] iki 1962 m. šioje katedroje praktiškai niekada nebuvo svarstomas mokslinis darbas. Posėdžių darbotvarkės panašios viena į kitą. Svarstomas koks nors su dienos aktualijomis susietas ideologinis klausimas, aplankytos paskaitos ir pratybos, pasirengimas kontroliuotiesiems darbams ir egzaminams, einamieji reikalai. Štai kokia buvo 1955 04 30 posėdžio darbotvarkė [22]:

1. Gegužės 1-osios atžymėjimas.
2. Aplankytų užsiėmimų svarstymas.
3. Pasiruošimas egzaminų sesijai.
4. Einamieji reikalai.

1956 04 04 posėdyje buvo svarstomi tokie klausimai [35]:

1. TSKP XX suvažiavimo apsvartymas:

- a) Urbelio pranešimas tema "TSKP XX suvažiavimo nutarimai ideologiniais klausimais",
- b) doc. J. Matulionio pranešimas tema "Taikus sambūvis ir dviejų skirtingų sistemų karų neišvengiamumo klausimas";

2. Aplankytų užsiėmimų aptarimas.

2 lentelė. TMK personalas

Mokslo metai	doc.	vyr. dėst.	asist.	iš viso
1962/63	2	3	9	14
1963/64	2	3	15	20
1967/68	3	10	17	30
1978/79	19	10	6	35

3 lentelė. BMK personalas

Mokslo metai	doc.	vyr. dėst.	asist.	iš viso
1962/63	1	4	11	16
1963/64	1	4	13	18
1967/68	2	8	13	23
1978/79	16	6	6	28

3. Einamieji reikalai.

Reikia paminėti „saliamonišką“ Aukštosios matematikos katedros sprendimą, kurį ji priėmė, pasiginčijus J. Matulioniui, J. Dailidei ir E. Grinbergui, ar išvengiami karai, ar ne. Katedra nusprendė kreiptis į aukštesnes visuomenines organizacijas, kad jos paaiškintų šį klausimą.

Tik po 1962 m. protokoluose atsiranda įrašai apie mokslinio darbo svarstymą. Štai, pavyzdžiui [24], 1965 04 19 buvo svarstomi dėstytojų padaryti pranešimai konferencijoje, išlaikyti kandidatinio minimumo egzaminai bei J. Urbelio disertacinis darbas. Tolimesniais metais mokslinio darbo klausimai svarstomi vis dažniau [25], iš to aiškiai matyti, kad moksliniam darbui katedrose skiriamas vis didesnis dėmesys.

Literatūra

- [1] A. Ažubalis, *Matematika lietuviškoje mokykloje*, Vilnius, Žiburio leidykla, 591 p. (1997).
- [2] LCVA, F 631, Ap. 28, B. 5, L. 37.
- [3] A. Tupčiauskas, Vytauto Didžiojo universiteto profesūros pasitraukimas į Vakarų Europą 1944 metų vasarą, *Vytauto Didžiojo universiteto ir Lietuvių katalikų mokslo akademijos 70-metis*, Kaunas, Littera universitatis Vytauti magni, p. 65–74 (1993).
- [4] LCVA, FR 631, Ap. 1, B. 155, L. 13, 14.
- [5] Kauno apskrities archyvas. F. R-1260, Ap.1, B. 35, L. 3.
- [6] Kauno apskrities archyvas. F. R-1260, Ap.1, B. 74, L. 13.
- [7] Kauno apskrities archyvas. F. R-1260, Ap.1, B. 113, L. 13.
- [8] Kauno apskrities archyvas. F. R-1260, Ap.1, B. 147, L. 16.
- [9] Kauno apskrities archyvas. F. R-1260, Ap.1, B. 184, L. 1–34.
- [10] Kauno apskrities archyvas. F. R-1260, Ap.1, B. 228, L. 33, 34.
- [11] Kauno apskrities archyvas. F. R-1260, Ap.1, B.276, L. 17, 18.
- [12] Kauno apskrities archyvas. F. R-1260, Ap.1, B. 323, L. 20, 21.
- [13] Kauno apskrities archyvas. F. R-1260, Ap.1, B. 363, L. 16, 17.
- [14] Kauno apskrities archyvas. F. R-1260, Ap.1, B.409, L. 1–29.
- [15] Kauno apskrities archyvas. F. R-1260, Ap.1, B. 458, L. 18, 19.
- [16] Kauno apskrities archyvas. F. R-1260, Ap.1, B. 517, L. 22, 23.
- [17] Kauno apskrities archyvas. F. R-1260, Ap.1, B.496, L. 1, 2.
- [18] Kauno apskrities archyvas. F. R-1260, Ap.1, B. 684, L. 12, 13.
- [19] Kauno apskrities archyvas. F. R-1260, Ap.1, B. 684, L. 32, 33.
- [20] M. Martynaitis, *Kauno Antano Sniečkaus politechnikos institutas*, Vilnius, Mokslas, 256 p. (1979).
- [21] Kauno apskrities archyvas. F. R-1260, Ap.1, B. 62, L. 36, 37, 47.
- [22] Kauno apskrities archyvas. F. R-1260, Ap.1, B. 172, L. 8.
- [23] Kauno apskrities archyvas. F. R-1260, Ap.1, B. 213, L. 4, 5.
- [24] Kauno apskrities archyvas. F. R-1260, Ap.1, B. 496, L. 26, 27.
- [25] Kauno apskrities archyvas. F. R-1260, Ap.1, B. 496, L. 35.

Fragments of history of KPI mathematics departments

V. Pekarskas, A. Pekarskienė

History of Applied and General mathematics departments from foundation of Mathematics department in 1940 till its splitting into two departments in 1962 is analyzed in the article.